

Το σύνδρομο του ΠΟΖΑ ή ΖΑΠ

(παραστατικότητα, οικειότητα, ζωντάνια, αμεσότητα)

Σε όλες τις περιπτώσεις που στο κείμενο οι μαθητές καλούνται να αιτιολογήσουν τη λειτουργία των γλωσσικών επιλογών που αναφέρονται παρακάτω

1. Παρατακτική σύνδεση
2. Ασύνδετο
3. Μικροπερίοδος λόγος
4. Η κυριαρχία ρηματικών φράσεων
5. Η προτίμηση στην ενεργητική σύνταξη
6. Η χρήση λαϊκού λεξιλογίου
7. Οι ερωτηματικές προτάσεις και οι ρητορικές ερωτήσεις
8. Β' ρημ. πρόσωπο
9. Ο ευθύς λόγος
10. Ο διάλογος
11. Ο μεταφορικός εικονοπλαστικός λόγος
12. Σχήματα λόγου όπως μεταφορές, αναλογίες, παρομοιώσεις, προσωποποιήσεις
13. Χρήση παραδειγμάτων (ανάλογα με το περιεχόμενο!)
14. Αφήγηση και περιγραφή

σε τυποποιημένες και στερεότυπες (άρα μη λογικά θεμελιωμένες) ενδεικτικές απαντήσεις προτείνεται ως απάντηση:

προσδίδει στο κείμενο αμεσότητα, οικειότητα, παραστατικότητα, ζωντάνια

Αν εξαιρέσουμε τα **11,12,13,14** που είναι γλωσσικές επιλογές που δημιουργούν εικονοπλαστικό λόγο (άρα παραστατικότητα και ως εκ τούτου ζωντάνια), δεν πρέπει να εξετάσουμε τη σημασία των γλωσσικών επιλογών;

- Μπορεί ένα ασύνδετο που δηλώνει προβλήματα ή αιτίες ή μια παρατακτική σύνδεση ή μια ερωτηματική πρόταση-ανεξάρτητα από το περιεχόμενο να προσδίδει ζωντάνια και παραστατικότητα στο ύφος;
- Δεν υπάρχει περίπτωση ο ευθύς λόγος ή το β' ρημ. πρόσωπο να προσδίδει στο ύφος αμεσότητα αλλά όχι οικειότητα λόγω λεξιλογίου;
- Η ενεργητική σύνταξη προσδίδει ζωντάνια όταν χρησιμοποιείται σε αφηγήσεις και παραδείγματα...προσδίδει παράλληλα αμεσότητα και οικειότητα;
- Η ενεργητική σύνταξη που δηλώνει γενικές αλήθειες, προσδίδει ζωντάνια στο κείμενο;
- Οι απαντήσεις και οι επιλογές μας δεν συνδέονται και με τον κειμενικό τύπο, στον οποίο εντοπίζονται αυτές οι επιλογές; Το ίδιο συμβαίνει σε ένα δημοσιογραφικό κείμενο και το ίδιο σε ένα δοκίμιο ή επιστημονικό κείμενο;

ΠΟΖΑ...

Χαρακτηρισμός ύφους...

**ανεξάρτητα από τον κειμενικό τύπο, τα
συμφραζόμενα,
τη σημασία των γλωσσικών επιλογών
και την επικοινωνιακή περίσταση!**

Δυστυχώς,

ακόμη και σήμερα, το ύφος των μη λογοτεχνικών κειμένων χαρακτηρίζεται με την τάση της παραδοσιακής ρητορικής « να αποδίδει συγκεκριμένη και σταθερή αξία σε κάθε εκφραστικό τρόπο ή σχήμα λόγου, ανεξάρτητα από τις ειδικές κάθε φορά περιστάσεις...»

Κατά τα άλλα, σκοπός των Προγραμμάτων σπουδών είναι ο κριτικός γραμματισμός και βασική μέθοδος η κειμενοκεντρική διδασκαλία με σκοπό να γίνει σαφές ότι κάθε λέξη ή συντακτικό φαινόμενο έχει τη σημασία του και ορισμένη λειτουργία **ανάλογα με τον επικοινωνιακό σκοπό του κειμένου...**

ΠΟΖΑ...

Ας δούμε τη σημασία των όρων...

A. Από την Ελληνική Πύλη για την γλώσσα

https://www.greek-language.gr/digitalResources/modern_greek/tools/lexica/glossology_edu/lemma.html?id=164&ur=3#colabbr01

1. **ύφος** το [ífos] [O46](#) :

1α.ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο διατυπώνει κάποιος τα διανοήματά του στο γραπτό ή στον προφορικό λόγο, η συνειδητή επιλογή ορισμένων επαναλαμβανόμενων, κατά κανόνα, δομικών σχημάτων που απαρτίζουν ένα ιδιαίτερο γλωσσικό σύστημα, στο οποίο δίνεται ιδιαίτερη έμφαση στη μορφή [...]
β. (γλωσσ.) **επίπεδο ύφους, ο ιδιαίτερος τρόπος με τον οποίο χρησιμοποιεί κάποιος τη γλώσσα στον προφορικό ή στο γραπτό λόγο ανάλογα με την περίσταση επικοινωνίας.**

2. **αμεσότητα** η [amesótita] [O28](#) : η ιδιότητα του άμεσου, έλλειψη δηλαδή παρεμβολής: προσώπου, πράγματος, ενέργειας κτλ.: **Γράφει / μιλάει με ~**
.https://www.greek-language.gr/

3. α. **η παραστατικότητα**: η ικανότητα κάποιου να εκφράζει, να αποδίδει κτ. καλά, ζωηρά, με ενάργεια: **Διηγούμαι / εκφράζομαι / περιγράφω με ~**

4. **ζωντανία** η [zondána] [O25](#) :

β. (μτφ.) **η ιδιότητα πράγματος να προκαλεί μια ζωντανή και έντονη εντύπωση, σαν να ήταν κάτι το ζωντανό, αληθινό: Η ~ μιας περιγραφής / μιας παράστασης / μιας εικόνας.**

4. **Είδη αφήγησης και ύφος Η περιγραφή και η αφήγηση προσδίδουν παραστατικότητα...**http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2674/Ekfrasi-Ekthesi_A-Lykeiou_html-empl/indexd_1.html

Παρατήρηση: Γενικότερα οι όροι αυτοί σχετίζονται περισσότερο με την περιγραφή και την αφήγηση σε δημοσιογραφικά κείμενα , με παραδείγματα σε κείμενα πειθούς, με αναλογίες, με αντιθέσεις παρελθόντος και παρόντος, με δοκίμια συνειρμικού χαρακτήρα, με ομιλίες κ.λπ.
Σε κάθε περίπτωση, δεν μπορούμε να αξιοποιούμε ά-κριτα και όλους μαζί αυτούς τους χαρακτηρισμούς!

B. Από την Γραμματική του Γυμνασίου

http://ebooks.edu.gr/ebooks/v/html/8547/2334/Grammatiki-Neas-Ellinikis-Glossas_A-B-G-Gymnasiou_html-apli/index_F_02.html

Γενικά, το ύφος της νέας ελληνικής, όπως και των άλλων γλωσσών, ποικίλλει ανάλογα με το κειμενικό είδος όπου εντάσσεται, τη σχέση των επικοινωνούντων, το θέμα και γενικότερα την περίσταση επικοινωνίας. Για μεθοδολογικούς λόγους διακρίνουμε στη Γραμματική μας τρία είδη ύφους: **το τυπικό, το οικείο και το ουδέτερο.**

Τυπικό ύφος ονομάζουμε αυτό που χρησιμοποιείται κατά κανόνα στον γραπτό λόγο (σε κείμενα της δημόσιας διοίκησης, επιστημονικά, νομικά, εκκλησιαστικά, δημοσιογραφικά κ.ά.) και λιγότερο στον προφορικό λόγο (σε αγορεύσεις, διαλέξεις, πολιτικές ομιλίες, κηρύγματα κ.ά.). Περιέχει λεξιλόγιο και εκφράσεις λόγιας προέλευσης, σύνταξη υποτακτική με μεγάλες περιόδους, κυριολεκτικό λόγο και μορφολογικούς τύπους που βρίσκονται πιο κοντά στην Καθαρεύουσα.

Οικείο ύφος ονομάζουμε αυτό που χρησιμοποιείται συνήθως στον προφορικό λόγο (σε συνομιλίες και συζητήσεις μεταξύ προσώπων που έχουν οικειότητα κ.ά.) και λιγότερο συχνά στον γραπτό λόγο (σε κείμενα χιουμοριστικά, σε φιλικές επιστολές, σε ορισμένα λογοτεχνικά κείμενα κ.ά.). Περιέχει λεξιλόγιο και εκφράσεις λαϊκής προέλευσης, σύνταξη παρατακτική με μικρές περιόδους, συχνά ελλειπτικό και μεταφορικό λόγο και μορφολογικούς τύπους που βρίσκονται πιο κοντά στη Δημοτική.

Ουδέτερο ύφος ονομάζουμε αυτό που χρησιμοποιείται περισσότερο στον γραπτό λόγο (κείμενα περιγραφικά, γραπτές ανακοινώσεις, ειδήσεις κ.ά.) και λιγότερο συχνά στον προφορικό λόγο (αναγγελίες, προφορικές ανακοινώσεις κ.ά.). Περιέχει λεξιλόγιο και εκφράσεις που χρησιμοποιούνται συχνά στη νέα ελληνική, σύνταξη παρατακτική και υποτακτική και τους κοινότερους από τους μορφολογικούς τύπους

Μπορείτε να επισκεφθείτε και τον ιστότοπο που προτείνεται από το ΙΕΠ

<http://politropi.greek-language.gr/keimeno/omilia-ted/>

«Η ομιλία του Κιτσινέλη αποτελεί ένα καλό παράδειγμα προσχεδιασμένου προφορικού λόγου με πρόγραμμα παρουσίασης. Να ετοιμάσετε κι εσείς μια ομιλία σε προσχεδιασμένο προφορικό λόγο για ένα από τα θέματα που θίγει ο Κιτσινέλης, π.χ. «Τα στερεότυπα για τους επιστήμονες», «Η ανάγκη εκλαΐκευσης της επιστήμης» κ.ά. Να λάβετε υπόψη το παράδειγμα της ομιλίας του Κιτσινέλη, για κάνετε ενδιαφέρουσα την ομιλία σας, π.χ. αυθόρμητο, φιλικό ύφος με αμεσότητα, χιούμορ, ρητορικές ερωτήσεις, παραδείγματα.»

Παρατήρηση: Ο όρος οικειότητα δεν συνδέεται απαραίτητα με την παραστατικότητα! Μάλλον σχετίζεται με την αμεσότητα, αφού το απλό λεξιλόγιο διευκολύνει την επικοινωνία ανάμεσα στον πομπό και τους δέκτες...

Γ. Από το βιβλίο γλωσσικές ασκήσεις για το Λύκειο

7. Ύφος - Επίπεδα Λόγου

Κάθε άνθρωπος είναι και ένας άλλος / διαφορετικός χρήστης της γλώσσας, δεδομένου ότι τη χρησιμοποιεί με έναν ιδιαίτερο, εξατομικευμένο τρόπο, αξιοποιώντας με τις επιλογές του τα ποικίλα μέσα που αυτή του προσφέρει. Διαμορφώνει έτσι το ιδιαίτερο, το δικό του γλωσσικό ύφος.

Ο χρήστης της γλώσσας, ανάλογα με το ύφος του προφορικού ή του γραπτού λόγου σε κάθε συγκεκριμένη περίπτωση γλωσσικής επικοινωνίας και ανάλογα με το επίπεδο λόγου που πρόκειται να χρησιμοποιήσει, επιλέγει την κατάλληλη λέξη και τον τύπο της. Οι διαφορετικές εκφορές του λόγου (επίπεδα γλώσσας) του παρέχουν τη δυνατότητα να επιλέξει το επίπεδο που θα του εξασφαλίσει την επιθυμητή και αποτελεσματική γλωσσική επικοινωνία.

Αυτά σημαίνουν ότι μπορούμε να διακρίνουμε διάφορα και διαφορετικά επίπεδα γλώσσας και ύφους:

1. **Επίσημο:** για λέξεις/φράσεις συνήθως λόγιες, που χρησιμοποιούνται κυρίως στις δημόσιες υπηρεσίες, στη διοικητική, εκκλησιαστική, στρατιωτική κτλ. γλώσσα και σε επίσημες εκδηλώσεις, εθνικές γιορτές, λόγους πολιτικών κτλ, π.χ. παραπέμπω, κώλυμα, αποφαίνομαι.
2. **Επιστημονικό:** για λέξεις/φράσεις που χρησιμοποιούνται στις επιστήμες, π.χ. δακτύλιος, συμβατός, ανθρωποζωικός.
3. **Λαϊκό:** για λέξεις/φράσεις, συνήθως του προφορικού λόγου, που ανήκουν στην αργκό, στη διάλεκτο της πιάτσας, του περιθωρίου κτλ., π.χ. σουρώνω, μου τη βίδωσε, τσανακογλειφτής, κουρμπέτι (= ο εκτός του σπιτιού χώρος, η πιάτσα).
4. **Λαϊκότροπο:** για λέξεις/φράσεις που είναι ευρέως διαλεκτικές, που μπορεί να είναι γνωστές και στα μεγάλα αστικά κέντρα ή να χρησιμοποιούνται και στη λογοτεχνία. Τα όρια ανάμεσα στο λαϊκότροπο και το λογοτεχνικό είναι συχνά ασαφή, π.χ. κλάρα (= μεγάλο κλαδί), κουρσεύω (= λεηλατώ), κούτρα (=κεφάλι).
5. **Λόγιο:** για λέξεις/φράσεις που ως προς τη χρήση τους ή και το σχηματισμό τους προέρχονται από την καθαρεύουσα ή την αρχαία ελληνική γλώσσα ή δημιουργήθηκαν με αυτές ως πρότυπο, π.χ. λεωφορείο, συνιστώ, αντεπεξέρχομαι, καινοτομία.
6. **Λογοτεχνικό:** για λέξεις/φράσεις που τις συναντούμε πολύ συχνά στην ελληνική λογοτεχνία και οι οποίες μπορεί να χρησιμοποιούνται όχι μόνο σε καθαρά λογοτεχνικά κείμενα αλλά και στον καθημερινό προφορικό ή γραπτό λόγο, ιδιαίτερα όταν θέλει κάποιος να χρωματίσει λογοτεχνικά το ύφος του, π.χ. καρτερώ, λιόγερμα (=το δειλινό).
7. **Οικείο:** για λέξεις/φράσεις του οικογενειακού και του φιλικού περιβάλλοντος, που δε χρησιμοποιούνται, όταν κάποιος απευθύνεται σε επίσημα πρόσωπα, σε αγνώστους ή σε πρόσωπα που κατέχουν κάποια υψηλή θέση στην

επαγγελματική κτλ. ιεραρχία, π.χ. σκαρφίζομαι, ρεζίλι, ξεχαρβαλώνω, τσαπατσουλιά, φηγούρα.

8. **Προφορικό:** για λέξεις/φράσεις που ξεχωρίζουν από εκείνες που χρησιμοποιούνται στο γραπτό λόγο. **Το προφορικό επίπεδο λόγου βρίσκεται πολύ κοντά στο οικείο** και δεν είναι πάντοτε ευδιάκριτα τα μεταξύ τους όρια, π.χ. τζογαδόρος, φαϊ. Φυσικά, οι λέξεις αυτές δεν αποκλείεται να χρησιμοποιηθούν και στο γραπτό λόγο.

Δεν δαιμονοποιούμε το ΠΟΖΑ...

- ❖ Δεν απορρίπτουμε ά-κριτα ορισμένους χαρακτηρισμούς
- ❖ Πρόθεσή μας είναι να διευκρινίσουμε ότι κάθε χαρακτηρισμός πρέπει να επιλέγεται **ΠΡΩΤΑ** με γνώμονα τη σημασία των γλωσσικών επιλογών στο συγκεκριμένο σημείο του κειμένου σε σχέση πάντα με τον κειμενικό τύπο και το επικοινωνιακό πλαίσιο του κειμένου αναφοράς!

Διότι
όπως διδασκόμαστε...

Οι γλωσσικές επιλογές του/της συγγραφέα

υπηρετούν τις προθέσεις του/της σε κάθε σημείο του κειμένου.

Οι γλωσσικές επιλογές έχουν

**ορισμένη σημασία και λειτουργία
στην περίοδο όπου χρησιμοποιούνται!**

**Επομένως, το επίπεδο ύφους χαρακτηρίζεται με βάση
τη σημασία και τη λειτουργία των επιλογών του/της συγγραφέα
σε σχέση πάντα με τις προθέσεις τους
σε συγκεκριμένα σημεία του κειμένου!**

Συγκεκριμένα

Κατά την εξέταση επιλέγεται ορισμένος κειμενικός τύπος

(άρθρο επιστημονικό ή πολιτισμού, δημοσιογραφικό κείμενο, δοκίμιο, επιστημονικός λόγος, ομιλία, συνέντευξη, κριτική, μελέτη, πραγματεία, κ.λπ.)
ενταγμένο σε ορισμένο επικοινωνιακό πλαίσιο

